

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 12/4 2023 s. 1807-1821, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**EDEBİYAT ÜRÜNLERİNDEN HAREKETLE YAPILAN ÜÇ BOYUTLU
ÇALIŞMALARINI DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK DERECELİ PUANLAMA
ANAHTARININ (DPA) GELİŞTİRİLMESİ***

Mehmet Ali GÖKDEMİR**

Meliha YILMAZ***

Geliş Tarihi: 11 Mayıs 2023

Kabul Tarihi: 5 Eylül 2023

Öz

Bu araştırmanın amacı, görsel sanatlar eğitimi uygulamalarında edebiyat ürünlerinden hareketle yaptırılan üç boyutlu çalışmaları değerlendirmeye yönelik bir dereceli puanlama anahtarı (DPA) geliştirmektir. Araştırma, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Diyarbakır'da bulunan bir ortaokulda öğrenim gören 27 beşinci sınıf öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Geliştirilen DPA maddeleri, alan uzmanı 3 öğretim elemanı tarafından değerlendirilmiştir. Ölçeğin geçerlik çalışmasında, kapsam geçerlik oranı (KGO) değerlerinin. 80 ile 1.00 arasında değiştiği ve kapsam geçerlik indeksi (KGI) değerinin 91 olduğu görülmüştür. Puanlayıcıların öğrencilerin çalışmalarına vermiş oldukları puanlar arasında orta ve yüksek düzeyde ilişkinin olması, DPA'nın boyutlarının birbirleriyle ilişkisinin uygun olduğunu ortaya koymuştur. Edebiyat ürünlerinden hareketle yapılan üç boyutlu çalışmaları değerlendirmeye yönelik DPA'nın Cronbach Alpha katsayısı .81 olarak tespit edilmiştir. DPA'yı puanlayan üç puanlayıcı arasında Kendall uyum testi ($w=.89$, $p<.05$) sonucu yüksek çıkmıştır. Bu durum da puanlayıcılar arasında oldukça iyi bir uyumun olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, geliştirilen DPA'nın geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Sözcükler: Görsel sanatlar eğitimi, üç boyutlu çalışmalar, edebiyat ürünleri, dereceli puanlama anahtarı.

* Bu araştırma, Prof. Dr. Meliha YILMAZ danışmanlığında Mehmet Ali GÖKDEMİR'in yazmış olduğu "Görsel Sanatlar Eğitiminde Edebiyat Ürünlerinin Öğrencilerin Üç Boyutlu Çalışmalarına Etkisi (5. Sınıf Örneği)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi; Dicle Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Görsel Sanatlar Bölümü, maligokdmr@gmail.com.

*** Prof. Dr.; Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, mel.yilmaz0637@gmail.com.

Araştırmanın Etik Kurulu İzni: Gazi Üniversitesi, Ölçme Değerlendirme Etik Alt Çalışma Grubu, 21.02.2022 tarih ve 91610558-302.08.01 sayılı karar.

DEVELOPMENT OF A GRADE SCORING KEY (GSK) TO EVALUATE THREE-DIMENSIONAL STUDIES MADE FROM LITERATURE PRODUCTS

Abstract

The aim of this research is to determine the validity and reliability of a rubric developed to evaluate three-dimensional studies made under the influence of literary works in visual arts education practices. The research was conducted on 27 fifth grade students studying at a secondary school in Diyarbakır in the 2019-2020 academic year. The rubric items developed in the research were evaluated by three field experts. In the validity study of the scale, it was seen that the content validity ratio (CVR) values ranged between .80 and 1.00 and the content validity index (CVI) value was .91. proved to be appropriate. The Cronbach Alpha coefficient of the rubric for evaluating the three-dimensional studies of students on literary works was determined as .81. The Kendall fit test ($w=.89$, $p<.05$) result was high among the three raters who scored the rubric. This showed that there was a very good agreement between the raters. As a result, it can be stated that the developed rubric is a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Visual arts education, three-dimensional studies, Literary works, Rubric.

Giriş

Hacim sanatları olarak da bilinen üç boyutlu sanatlar, uzayda genişlik, yükseklik ve derinlik göstererek belli bir yer tutan rölyef (kabartma), heykel, mimari ve seramik gibi sanat uygulamalarını içine almaktadır. Üç boyutlu çalışmalar her açıdan bakıldığında algılanabilen, dokunulabilen ve belli bir hacmi olan ürünlerdir. Bu ürünlerde, iki boyutlu çalışmalarda olduğu gibi bir yanılmanın ürünü olmayan gerçek bir hacim vardır. (Demirok, Şen ve Doğan Saraç, 2019, s. 14). Bu hacmin bakan kişi tarafından doğru görülmesi görsel algı denilen kavramla ilgilidir. Görsel algı, figür, fon ve ayrıntıların ayrıştırılması ve nesnelerin görsel niteliklerinin anlaşılmasıyla ilişkilidir (Beyoğlu, 2015, s. 336). Gelişmiş bir görsel algının temel taşlarından biri olan üç boyutu kavrama yeteneği, kişinin çevresini olduğu gibi algılayıp kavramasında önemli bir basamak niteliğindedir.

Üç boyutluluk; sadece rölyef ve heykel gibi sanat ürünleri ile sınırlandırılmayacak kadar geniş bir kapsama sahiptir. Günümüzde üç boyutluluk, mimari, yaşam alanlarının düzenlenmesi, kent tasarımlarının yapılması, günlük hayatımızda kullandığımız eşyalarının tasarlanması ve işlevsel amaç doğrultusunda üretilmiş ancak, özgünlüğü olan kullanım araçlarının tasarlanmasında oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Allen, 1978, Akt. Demir, 2009).

Çocuğun üç boyutluluğu doğru bir biçimde algılayarak bu algısından hareketle üç boyutlu sanat ürünleri ortaya koyması, görsel sanatlar derslerinde yapılacak üç boyutlu çalışmalar aracılığıyla gelişebileceği söylenebilir. Üç boyutlu çalışmalar yapılırken zihinde tasarlanan şeylerin ürüne dönüşmesinde doğrudan eller kullanılmaktadır. Bu özellikleriyle üç boyutlu çalışmalar öğrencide el-göz koordinasyonunu geliştirerek öğrencinin ellerini kullanabilme yeteneklerini geliştirir. Bunun yanı sıra öğrencide, gördüğü objenin mekândaki duruşu ve çevresindeki diğer nesnelere olan ilişkilerini kavrama yeteneği geliştirmesini desteklemektedir. Geleceğin yetenekli tasarımcı ve sanatçıları, küçük yaşlarda yaşadıkları üç boyutlu çalışma deneyimleriyle, iç dünyalarını, hislerini ve duygularını başarılı bir şekilde ifade etme yolunda önemli adımlar atmış olurlar. Üç boyutlu çalışmalar yaparken çocuklar, farklı boyutlarda ve şekillerde malzemeleri bir araya getirerek mekânların nasıl oluşturulabileceğini

keşfedebilmektedirler. Bu durum da çocukların çevrelerini daha dikkatlice gözlemlenmelerine ve mekânların nasıl düzenlendiğini daha iyi anlamalarına yardımcı olabilmektedir. Nitekim Gökdemir (2021) de yaptığı araştırmada çocuğun üç boyutlu çalışmalar aracılığıyla formu, derinliği ve mekânı doğru kavrama konusunda çok önemli beceriler kazandığını ifade etmiştir. Ayrıca, üç boyutlu çalışmalar aracılığıyla öğrenci eserlerinde başta yaratıcılık olmak üzere doku, denge ve imge zenginliği gibi unsurların da arttığını ifade etmektedir (s. 203). TDK (2020) bu unsurlardan yaratıcılığı “zekâ, düşünce ve hayal gücünün bir araya gelerek daha önce görülmemiş yeni bir şeyi ortaya çıkarma yeteneği” biçiminde tanımlamıştır. Kırışlıoğlu (2015) bireyin yaratıcılığının eğitim yoluyla geliştirilebileceğini ve yaratıcılık eğitimine en uygun alanın da sanat alanı olduğunu ifade etmektedir (s.169). Allen (1978) ise bireyin yaratıcılık eğitimi içerisinde üç boyutu kavrama eğitiminin oldukça önemli bir yere sahip olduğunu öne sürmüştür. 1970’li yıllardan başlayarak günümüze kadar tasarımda üç boyut kavramı ve bu kavramın temel taşı olan yaratıcılık, sanat eğitiminde çok önemli bir temel taşı olmuştur. Farklı malzemelerle yapılan üç boyutlu çalışmalar, kişinin çok yönlü düşünme becerilerini ve doğru karar verme yeteneğini geliştirmesi için çok önemlidir (Demir, 2009, s. 55). Üç boyutlu çalışmalarda malzemenin olanaklarını değerlendirme ve amacına uygun malzemeyi seçme gibi yaratıcı yetiyi zorlayan kazanımlar da söz konusudur.

Her eğitim programının uygulanmasının sonunda, yapılan faaliyetin başarısı hakkında dönüt veren bir değerlendirme yapmak gerekmektedir (Küçükahmet, 2017, s.23). Bu bağlamda, sanat eğitimcisinin de süreç içerisinde yaptığı bütün etkinliklerin öğrenciye hedeflenen kazanımları kazandırıp kazandırmadığını değerlendirmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme ancak amacına uygun bir biçimde düzenlenmiş bir ölçme ve değerlendirme yöntemi ile mümkündür. Ancak, sanat eğitiminde sanatın doğası gereği ölçme ve değerlendirme oldukça tartışmalı bir konu olarak bilinmektedir. Çünkü sanat ürünü, farklı kişi, olgu, eylem ve ortamlarda kendini ayrı bir biçimde ortaya koyar (Mamur, 2010). Sanat ürününün kendini farklı bir biçimde ortaya koyması, sanat eğitiminde ölçme ve değerlendirme işleminin de daha subjektif yapılmasına neden olmaktadır. Bu subjektifliği ortadan kaldırmak için geleneksel ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının görsel sanatlar dersinde üretilen ürünlerin değerlendirilmesinde birlikte kullanılması gerekmektedir. Özellikle, öğrenciler tarafından yapılan üç boyutlu çalışmaların değerlendirilmesinde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları kullanılmalıdır. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme, geleneksel anlayışın dışında, öğrenci merkezli, anlamlı, ilginç ve öğrenciye uygun değerlendirme stratejileri olarak tanımlanır (Göçer, Aslan ve Çaylı, 2017).

Görsel sanatlar dersinde yapılan etkinlikler sonucunda ortaya çıkan ürünler, öğrencinin bireyselliğini ve özgünlüğünü ön plana çıkaran ürünlerdir. Bu özelliklerinden ötürü bu ürünleri değerlendirirken, geleneksel değerlendirme yöntemlerinden farklı olarak daha kapsamlı, esnek, farklı becerileri ölçmeye elverişli ve süreci de kapsayan tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Dilmaç, 2020). Görsel sanatlarda öğrenme ve değerlendirmenin iç içe geçtiği bu tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerinde, öğrenciye not vermenin yanında öğrencilerin ilerleme düzeylerini ve tamamlamaları gereken eksiklikleri ortaya koyan ya da bu eksiklikleri fark etmelerini sağlayan bir süreç söz konusudur (Mamur, 2010). Görsel sanatlar dersinde kullanılacak en etkili tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarından birisi de dereceli puanlama anahtarlarıdır. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik), öğrenciye verilen görevlerde farklı düzeylerdeki performansa ait kriterleri, özellikleri ve ölçütleri tanımlayan ve bu tanımlamalar doğrultusunda performansa ya da ürüne

yönelik bir yargıya varmak amacıyla kullanılan puanlama rehberidir (Kan, 2007). Moskal (2000) dereceli puanlama anahtarlarını bütüncül (holistik) ve analitik (çözümleyici) olmak üzere iki farklı türde ele almıştır. Bütüncül DPA, ölçülecek performansların beyin fırtınası yolu ile belirlenip, bu performansların boyutlara ayırmada geliştirilen dereceli puanlama anahtarlarıdır. Analitik DPA ise, ölçülecek ürün veya performansın alt boyutlara ayırarak, farklı performans düzeylerini ölçmeyi amaçlayan dereceli puanlama anahtarlarıdır (Aydın Gürler, 2018). Bu araştırmada da öğrencilerin edebiyat ürünlerinden yararlanarak yapacakları üç boyutlu çalışmalar farklı boyutlarla ele alınıp değerlendirilmesine yönelik bir DPA'nın geliştirilmesi amaçlandığından analitik DPA geliştirilmiştir.

Yapılan alan yazın taramasında görsel sanatlar dersinde yapılan ürünleri değerlendirmeye yönelik bazı dereceli puanlama anahtarı geliştirme çalışmalarına rastlanmıştır (Deniz ve Gönen, 2020; Yılmaz ve İnceağaç, 2017; Yılmaz ve Canbolat, 2020) ancak, görsel sanatlar dersinde başka bir disiplinin üç boyutlu çalışmalar üzerindeki etkisini değerlendirmeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışmasına rastlanmamıştır. Görsel sanatlar öğretmenlerinin derslerde yaptırılmış oldukları üç boyutlu çalışmaları değerlendirmede uygun ölçme ve değerlendirme aracı seçmekte sorun yaşadıkları bilinmektedir. Bu sorunun giderilmesi noktasında, görsel sanatlar dersinde üç boyutlu çalışmaları değerlendirecek ölçme araçlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sorun araştırmanın çıkış noktası olmuştur. Ayrıca birinci araştırmacı öğretmenlik yaptığı yıllarda da görsel sanatlar öğretmenlerinin üç boyutlu çalışmaları değerlendirmede yetersiz olduklarını gözlemlemiştir. Bu araştırma, görsel sanatlar öğretmenlerinin derslerinde edebiyat ürünlerinden hareketle öğrencilere yaptırdıkları üç boyutlu çalışmaları değerlendirme noktasında rehberlik edeceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, görsel sanatlar öğretmenlerinin derslerde yapmış oldukları öğrenci çalışmalarını değerlendirmede nasıl DPA hazırlayacakları konusunda da katkı sağlayacağı umulmaktadır. Ayrıca görsel sanata öğretmen yetiştirme programında görev yapan öğretim üyelerine, öğretmen adaylarının göreve başladıklarında öğrencilerin yapmış oldukları çalışmaları değerlendirmede DPA'nın nasıl kullanılması gerektiği noktasında yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu şekilde göreve başlayan görsel sanatlar öğretmen adayları daha sağlıklı bir şekilde öğrencileri değerlendirebileceklerdir. Alan yazında öğrencilerin edebiyat ürünlerinden yola çıkarak yaptıkları üç boyutlu çalışmaları değerlendirmeye yönelik DPA'nın geliştirilmemiş olması, araştırmanın özgün yönü olarak ifade edilebilir. Tüm bu gerekçelerden yola çıkarak bu DPA'nın geliştirilmesine karar verilmiştir. Bu araştırmanın amacı, görsel sanatlar dersinde edebiyat ürünlerine dayalı olarak öğrencilerin yapmış oldukları üç boyutlu çalışmaları değerlendirmek için bir DPA geliştirmektir.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, görsel sanatlar derslerinde edebiyat ürünlerinden yararlanarak yaptırılacak üç boyutlu çalışmaları değerlendirmeye yönelik bir dereceli puanlama anahtarı geliştirme çalışmasıdır.

1.2. Katılımcılar

Araştırmaya 2019-2020 eğitim-öğretim akademik yılında, Diyarbakır ilinde bulunmakta olan bir okulda öğrenim gören 27 beşinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın katılımcıları uygun örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Elverişli örnekleme veya kazara örnekleme

olarak da bilinen uygun örnekleme yöntemi “ulaşılması kolay olan birimlerin örnekleme grubu olarak seçildiği yöntemdir. Araştırmacının maliyet ve zaman gibi konulardan tasarruf etmesine yardımcı olan bu yöntem, öğrenci ödevlerinde ve bilimsel çalışmalarda sıkça kullanılan bir örnekleme yöntemidir” (Yıldırım, 2021, s. 75). Bu çalışmada da uygun örnekleme yöntemine başvurulmuş, araştırmacılardan birinin hafta sonu etkinliklerini yürüttüğü bir okulun beşinci sınıf öğrencilerinden 27 tanesi örnekleme grubu olarak seçilmiştir. Öğrencilere, edebiyat ürünlerinden yola çıkarak üç boyutlu seramik çalışmaları yaptırılmıştır. Öğrencilerin yapmış oldukları bu çalışmaların fotoğrafları, geliştirilen dereceli puanlama anahtarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında kullanılmak üzere üç ayrı alan uzmanına gönderilmiştir. Alan uzmanları öğrencilerin çalışmalarını hazırlanan bu dereceli puanlama anahtarını kullanarak değerlendirmişlerdir. Değerlendiricilerden gelen değerlendirme puanları ile istatistiksel analizler yapılarak dereceli puanlama anahtarı geliştirilmiştir.

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Yapılan alanyazın taramasında iki çeşit dereceli puanlama anahtarının olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan bütüncül DPA “ölçülen yetenek, beceri, ödev, öğelerine ya da kendi içinde ayrı ayrı ele alınmadan bir bütün olarak değerlendirilir. Burada öğretmen genel süreci ve ürünü bir bütün olarak değerlendirir” (Yaşar, 2018, s. 165). Analitik DPA ise, birden fazla boyuta sahip olan ve farklı bileşenlere sahip performansın olduğu durumlarda kullanılmaktadır (Bıkmaz-Bilgen, 2019). Bu çalışmada analitik dereceli puanlama anahtarı geliştirilmiştir.

Bu amaçla, literatürde bulunan aşamalar (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012; Şeker ve Gençdoğan, 2006) ile Goodrich’in (2001)’da belirtilmiş olan adımlar dikkate alınmıştır.

1.3.1. Performansı Belirlemede Kullanılacak Ölçütlerin Listelenmesi:

- **Üç Boyutlu İfade Etme Becerisi:** Üç boyutlu varlıklar, uzayda bir genişliğe, uzunluğa ve derinliğe sahip olan biçimlerdir. Kişi bu biçimlere farklı açılardan bakabilmektedir. Elimize bir heykel veya bir ayakkabı aldığımız vakit, her iki nesnenin de farklı perspektiflerden girinti, çıkıntıları ve ayrıntılarına rahatlıkla görebilmekteyiz (Özsoy ve Ayaydın, 2016, s. 131). Görsel sanatlar eğitimi bağlamında üç boyut kavramını irdelediğimizde, üç boyutluluk kavramının kişinin eğitimi açısından da oldukça önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Kişinin gördüğünü doğru bir biçimde algılamasını geliştiren üç boyutlu ifade etme becerisi, içinde yaşadığımız dünyayı kavramamıza ve doğru algılamamıza yardımcı olan önemli bir adım niteliğindedir (Demir, 2009: 55).

- **Çalışmanın Bütünlüğü:** Yılmaz’a (2005) göre bütünlük, sanat eserindeki organik bütünlükle ilişkilidir. Başka bir deyişle bütünlük, sanat eserini meydana getiren kompozisyonun bütün elemanları arasındaki ilişkiler bütünlüğünden ibarettir. Örneğin resimdeki leke değerleri resmin yüzeyine geliş güzel dağıtıldığında, bu lekeler birbiriyle bağlantısı olmayan bir etki yaratır. Öte yandan, resimde kullanılan lekelerde açık- koyu değerlere dikkat edilerek, izleyicinin gözünde lekeleri birbiriyle bağlantı kuracak bir düzen içerisinde dağıtılması, izleyicinin gözünde bir devamlılık sağlayacak ve eserde bir bütünlük hissi uyandıracaktır (s. 36). Yılmaz ve İnceağaç’a (2017) göre, bir sanat ürününde, leke, renk, çizgi ve biçim gibi görsel sanat unsurlarının sanat eserinin bünyesinde geliş güzel dağılması, söz konusu üründe dengesizlik, bütünlükten yoksunluk ve kargaşa gibi durumlara yol açmaktadır (s. 17). Bir sanatsal tasarımın iyi olarak değerlendirilmesi için bütünlük ilkesi oldukça önemlidir. Bir tasarımda bütünlük ilkesinin sağlanmış olması, o tasarımın bitmiş olduğunu göstermektedir.

Başka bir ifadeyle, bir tasarımda bütünlük ilkesine ulaşılmadığında, söz konusu tasarım bakan kişide bitmemişlik hissi uyandırarak, görsel anlamda bir eksiklik vermekten öteye gidemez. Tasarımı meydana getiren tüm unsurlar tasarım içerisinde bir bütünlük oluşturacak şekilde bir arada kullanıldığı vakit etkili ve başarılı bir tasarım oluşturulabilmektedir. Bu bilgiler ışığında, tasarım ilkeleri içerisinde en önemli ilkenin bütünlük olduğunu söylemek doğru bir ifade olacaktır. (Özsoy ve Ayaydın, 2016, s. 224).

- **Doku İfadesi-Doku Oluşturma (Doku Zenginliği):** Çevremizdeki bütün nesnelere mevcut olan doku, görmediğimiz vakit nesneyi elimize aldığımızda nesnenin yapısı hakkında bize bilgi sunan en önemli özelliktir. Nesneye dokunma yolu ile algıladığımız dokuya “gerçek doku” denirken, nesneye bakıldığında algıladığımız dokuya da “görsel doku” denmektedir. Bir koyun çiziminde yünlerinin kıvrımlı hatlar ile ifade edilmesi görsel dokuya örnek olarak verilebilir (Yılmaz, 2005, s. 34). Görsel sanatların tüm disiplinlerinde önemli bir yeri olan doku, özellikle üç boyutlu çalışmalarda daha fazla merkeze alınması gereken bir cazibe merkezi niteliğindedir (Özsoy ve Ayaydın, 2016, s. 48). Üç boyutlu çalışmalarda öncelikle dokunma duyusuyla algılanan nesnel doku geçerli olmakla birlikte, nesnel dokunun görsel etkisi önem arz etmektedir.

- **Ayrıntılara Yer Verme:** Kişinin görsel algı düzeyine göre değişkenlik gösteren ayrıntılara yer verme, kişinin nesnelere bulunan ayrıntıları ve özellikleri yakalayarak bu detayları görsel çalışmalarında ifade etme yeteneğidir. Aynı zamanda, kişinin hayal dünyasının kaynaklık ettiği çizgi, renk, soyut ya da her türdeki sanatsal ifadelerinde yaratıcı ayrıntılar kullanabilme yeteneğidir (Yılmaz ve İnceağaç, 2017, s. 8).

- **Efsanevi Karakterlerden ve Manilerden Esinlenme Durumu:** Yılmaz’a (2009) göre görsel sanatlar derslerinde öğrencilerin “serbest” bırakılması, görsel sanatlar dersinin en önemli sorunlarından birisidir. Bundan dolayı öğretmen kazanımları kazandırma, öğrencilerin yaratıcılıklarını harekete geçirme ve onlarda farklı bakış açıları geliştirme amacı güderek, dersi farklı konular vererek yürütmelidir. Görsel sanatlar derslerinde hem öğrencinin motivasyonunu artırmak hem de ilgi çekici konular belirlemede farklı disiplin alanlarından faydalanılması önemlidir. Bu bağlamda derste öğrenci çalışmalarında önemli ölçüde kaynak olarak kullanılacak disiplin alanları arasında edebiyat ürünlerinden faydalanılması gerekmektedir. Özellikle efsane, masal, fıkra ve mani gibi her türlü yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinden görsel sanatlar derslerinde sıkça yararlanma yoluna gidilmelidir (s.792). Bu bilgiler doğrultusunda, öğrencilerde duyguları, atmosferi ve diyalogları görsel olarak ifade etme fırsatı vermesi ve kendi yaratıcı yorumlarını kullanarak özgün sanatsal ifadelerini keşfederek geliştirmelerine yardımcı olması konusunda görsel sanatlar derslerinde edebiyat ürünlerinden faydalanılması gerektiğinin önemini vurgulamak gerekmektedir.

- **Yaratıcı İfade:** Oldukça önemli bir eğitimci ve araştırmacı olan Vernor (1977) yaratıcılığı “İnsanın sosyal, manevi, estetik, bilimsel ve teknolojik değerleri olduğu kabul edilen yeni fikirleri, görüşleri, buluşları veya artistik objeleri üretme kapasitesidir.” şeklinde tanımlamıştır (Akt. Yolcu, 2009: 177). Yılmaz ve İnceağaç (2017, s. 8) ise yaratıcı ifadeyi tanımlamak için “*Konuyu farklı yaklaşımla ele alabilme, farklı düşünme ve özgün bir şekilde ifade edebilme*” biçiminde bir ifade kullanmışlardır.

- **Denge:** Kompozisyon oluşturulurken, tasarım elemanları belli başlı ilkeler dikkate alınarak bir araya getirilir. Bu ilkeler, kompozisyonun veya sanatın ilkeleri olarak adlandırılmaktadır. Bu ilkeler arasında denge oldukça önemlidir. Görsel sanatlarda kullanılması zorunlu olan denge, doğanın en önemli ilkesidir. Tasarımda denge ilkesi “simetrik denge” ve

“asimetrik denge” olarak ikiye ayrılmaktadır. Simetrik dengede birbirini dengeleyen karşılıklı unsurlar söz konusuysen, asimetrik dengede ise özdeş olmayan iki unsurun serbest bir şekilde bir araya gelerek oluşturduğu dengedir. Örneğin bir kilogram demir bir kilogram pamukla dengeli olmasına rağmen renk, biçim ve doku açısından oldukça farklılardır. Bu bağlamda denge, farklı iki gücün denklik oluşturması durumu olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2005, s. 36). Sanat kavramını da kapsayan doğanın bütün kanunları denge temeli üzerine kurulmuştur. Sanatsal bir tasarımda bulunan denge, plastik eseri vücuda getiren zıtlıkların oluşturduğu bir bütün olarak değerlendirilebilir (Yolcu, 2009, s. 34).

• **Kompozisyon:** TDK’de kompozisyon, birbirinden ayrı parçaları bir bütün oluşturmak amacıyla bir araya getirmek şeklinde tanımlanmaktadır. Yılmaz (2010) ise Kompozisyonu tanımlarken, “*Kompozisyon eseri meydana getiren öğelerin belirli düzen bağlantıları içerisinde (ilkeler doğrultusunda) bir araya getirilmesi ve bu çalışma sonucunda ortaya çıkan ürünün kendisidir.*” gibi bir ifade kullanmıştır.

1.3.2. Puanlama Stratejisi Olarak Hangi DPA Türünün Kullanılacağına Karar Verilmesi: Değerlendirmenin amacı temele alınarak DPA’nın türüne karar verilmiştir. Bu araştırmada öğrencilere her hafta edebiyat ürünleri ile ilgili üç boyutlu çalışmalar yaptırılmıştır. Öğrencilerin yapmış oldukları üç boyutlu çalışmalar değerlendirilirken analitik dereceli puanlama anahtarı kullanılmıştır. Kutlu, Doğan ve Karakaya’ya (2009) göre, analitik DPA bütünsel DPA’ya göre daha objektif sonuçlar vermektedir. Bu bilgiden yola çıkarak bu araştırmada da analitik DPA geliştirilmesine karar verilmiştir.

1.3.3. Performans Düzeylerinin Belirlenmesi ve Düzey Tanımlarının Yapılması: Araştırmanın bu aşamasında, söz konusu performans düzeyleri en yetkinden en zayıfa doğru belirlenerek puanlanmıştır. Performans düzeyleri belirlenirken göreceli ifadeler kullanılmaktan olabildiğince kaçınılmıştır. DPA geliştirilirken kullanılacak puanlamanın nasıl olacağına karar verme aşamasında, Rubba ve Harkness (1996), Liang, Chen, Kaya, Adams, Macklin ve Ebenezer (2006) ile Griffard, Mosleh ve Kubba (2012) tarafından önerilen 0, 1, 2, 3 puanlama şekli tercih edilmiştir. Bu puanlama şeklinin tercih edilmesindeki asıl amaç, bu puanlama şeklinin altıncı sınıf öğrencilerinin seviyelerine uygun bir puanlama şekli olmasıdır. Geliştirilen edebiyat ürünleri ile ilgili üç boyutlu çalışmaları değerlendirmeye yönelik dereceli puanlama anahtarı, puan şeklinde hazırlanmıştır. Dereceli puanlama anahtarında daha objektif ve doğru bir değerlendirme yapılabilmesi için her boyut için detaylı bilgilere de yer verilmiştir. Örneğin dereceli puanlama anahtarının üç boyutlu ifade etme becerisi boyutu ile ilgili “*Çalışma üç boyutlu olarak çok iyi ifade edilmiştir.*” 3 puan, “*Çalışma üç boyutlu olarak kısmen ifade edilmiştir.*” 2 puan, “*Çalışma üç boyutlu olarak yeteri kadar ifade edilememiştir.*” 1 puan ve “*Çalışma üç boyutlu olarak ifade edilmemiştir.*” 0 puan şeklinde ifade edilmiştir.

1.3.4. Uzman Görüşünün Alınması: DPA araştırmacılar tarafından hazırlandıktan sonra Gazi, Dicle, Başkent, Kastamonu, Medeniyet ve Süleyman Demirel Üniversitelerinde görev yapan on öğretim elemanına sunulmuştur. Görüşlerine başvurulacak uzmanlar belirlenirken görsel sanatlar eğitimi alanında çalışmış olmaları ve dereceli puanlama anahtarı ile ilgili çalışmalarının olması gibi ölçütler göz önünde bulundurulmuştur. Hazırlanan DPA’nın ilk olarak kapsam geçerliğine bakılmıştır. Bu 10 uzman dereceli puanlama anahtarındaki ölçütler ve performans düzeylerini ifade ederken, söz konusu ölçütlerin ve performans düzeylerinin uygunluğu ile ilgili olarak “*uygun değil (1 puan), kısmen uygun (2 puan), uygundur (3 puan)*” şeklinde derecelendirmeler yapmışlardır. Uzmanların görüşlerine doğrultusunda ölçütlerin

kapsam geçerliliğini tespit etmek amacıyla kapsam geçerlik oranı (KGO) ve kapsam geçerlik indeksi (KGİ) hesaplanmıştır. KGO değeri, bir ölçek veya DPA'da bulunan herhangi bir maddenin ölçekte bulunması gerekip gerekmediğine yönelik değerleri ortaya koyan bir istatistiktir (Lawshe, 1975). KGİ ise “tanımlanmış bir iş performans alanının fonksiyon kapasitesi ile üzerinde inceleme yapılan testte gözlemlenen performans arasında fark edilen örtüşmenin boyutlarını temsil eder” (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018, s. 256). Lawshe (1975) kapsam geçerlik oranının hesaplanması için aşağıdaki formüllerin kullanabileceğini belirtmektedir.

$$\bullet \quad \text{KGO} = \frac{\text{Nu} - \text{N}/2}{\text{N}/2} \quad \text{ya da} \quad \text{KGO} = \frac{\text{Nu} - 1}{\text{N}/2}$$

Yukarıda yer alan formülde “Nu” ile ifade edilen değer söz konusu ölçütler için uygundur seçeneğini işaretleyenleri, “N” ise görüşlerine başvurulmuş bütün uzmanların sayısını ifade etmektedir. Lawshe (1975) kapsam geçerlik indeksinin hesaplanması için de tüm kapsam geçerlik oranlarının aritmetik ortalamasının alınması gerektiğini ifade etmiştir. Kapsam geçerlik oranı ile ilgili bir takım kritik değerler mevcuttur. On uzmanın değerlendirmiş olduğu bir maddenin kritik değeri .62’dir (Ayre ve Scally, 2014). KGİ’de ise on uzmanın değerlendirdiği bir ölçeğin ya da DPA’nın kritik değeri .80’dir (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018). Verilerin toplanması aşamasında yazarlar tarafından etik kurul kararı alınmış (Tarih: 21.02.2020, Sayı: 91610558-302.08.01) ve Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır (Tarih: 20.07.2020, Sayı: 30769799-44-E.9570046).

2. Bulgular

Araştırmanın bu kısmında, dereceli puanlama anahtarına yönelik yapılan kapsam geçerlik indeksi (KGİ), kapsam geçerlik oranı (KGO), puanlayıcılar arası korelasyon, kendall uyum testi ve güvenilirlik ile ilgili yapılan istatistikler sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde sunularak analiz edilmiştir.

2.1. Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) ve Kapsam Geçerlik Oranı (KGO) ile İlgili Bulgular

Aşağıda geliştirilen dereceli puanlama anahtarına ait kapsam geçerlik oranı ve kapsam geçerlik indeksine ilişkin yapılan istatistiklerin sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Dereceli Puanlama Anahtarına Kapsam Geçerlik Oranına ve Kapsam Geçerlik İndeksine İlişkin Bulgular

DPA Boyutları	UZMANLAR										KG		
	1. Uzman	2. Uzman	3. Uzman	4. Uzman	5. Uzman	6. Uzman	7. Uzman	8. Uzman	9. Uzman	10. Uzman	Toplam	KGO	KGİ
Üç boyutlu ifade etme becerisi	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1.00	.91
Çalışmanın bütünlüğü	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1.00	

Doku ifadesi- Doku oluşturma	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	.80
Ayrıntılara yer verme	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	.80
Efsanevi karakterlerden ve manilerden esinlenme durumu	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	.80
Denge	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1.00
Kompozisyon	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1.00
Yaratıcı İfade	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1.00
TOPLAM												

1 puan uygun değil, 2 puan kısmen uygun, 3 puan uygundur.

Tablo 1 incelendiğinde, hazırlanan DPA'nın KGO değerlerinin .80 ile 1.00 arasında değiştiği ve KGI değerinin .91 olduğu görülmektedir. Bu değerlere dayalı olarak geliştirilen DPA'nın kapsam geçerliğinin sağlandığı söylenebilir (Ayre ve Scally, 2014; Yeşilyurt ve Çapraz, 2018).

2.2. Puanlayıcılar Arası Korelasyon, Kendall Uyum Testi ve Güvenirlik Sonuçlarına yönelik bulgular

Dereceli puanlama anahtarları için her bir değerlendiricinin yapmış olduğu puanlamalar arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi ve güvenirlik analizi yapılmıştır. Aslan'ın (2017) yapmış olduğu doktora tez araştırmasında, geliştirilen dereceli puanlama anahtarlarının güvenirliliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha katsayısı incelenmiştir. Bu nedenle bu çalışmada da geliştirilen dereceli puanlama anahtarının güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha katsayısı incelenmiştir. Değerlendirmeciler arası uyumu belirleyebilmek için Kendall uyum katsayısı kullanılmıştır. Kendall uygunluk katsayısı, sıralayıcı ölçeklerde ölçülen değişkenler arasındaki ilişkinin derecesinin belirlenmesinde kullanılan bir istatistiksel ölçüdür (Uzgören, 2012). Kendall'ın uyum katsayısı ise bütün değerlendiriciler arasındaki uyumun ölçülmesinde kullanılan bir istatistiksel ölçü olarak tanımlanmaktadır (Legendre, 2005). Karagöz'e (2019) göre, Kendall uyum katsayısını belirlemek amacıyla söz konusu verilerin en az 3 farklı değerlendirici tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda; bu çalışmada da 27 beşinci sınıf öğrencisinin edebiyat ürünlerinden yararlanarak yapmış oldukları üç boyutlu çalışmalar, eğitim programları ve öğretim ana bilim dalında görev yapan üç öğretim üyesine sunulmuş ve ayrı ayrı yapılan

çalışmaların değerlendirilmesi sağlanmıştır. Daha sonrasında, geliştirilen dereceli puanlama anahtarının boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla üç değerlendircinin öğrencilerin çalışmalarına verdikleri puanlara dayalı olarak Pearson korelasyon analizine, aynı puanlar baz alınarak dereceli puanlama anahtarının güvenilirliğini tespit etmek için Cronbach Alpha katsayısına ve puanlayıcılar arasındaki uyumu belirlemek amacıyla ise Kendall uyum katsayısına bakılmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerin sonuçları aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Dereceli Puanlama Anahtarına Ait Puanlayıcılar Arası Korelasyon, Kendall Uyum Testi ve Güvenirlilik Sonuçları

Boyutlar	Uygulamalar Arası Korelasyonlar (N=27)						Cronbach Alpha	Kendall Uyum Testi (w)
	P1-P2		P1-P3		P2-P3			
	r	p	r	p	r	p		
Üç boyutlu ifade etme becerisi	1.00	.00**	.41	.00*	.41	.00*		
Çalışmanın bütünlüğü	.95	.00**	.41	.00*	.45	.00*		
Doku ifadesi-Doku oluşturma (Doku zenginliği)	.90	.00**	.44	.00*	.41	.00*		
Ayrıntılara yer verme	.84	.00**	.61	.00**	.70	.00**	.81	.89
Efsanevi karakterlerden ve manilerden esinlenme durumu	.91	.00**	.53	.00**	.65	.00**		*
Yaratıcı ifade	.96	.00**	.65	.00**	.69	.00**		
Kompozisyon ve denge	1.00	.00**	.43	.00*	.43	.00*		

* p< .05, **p<.001 P1: Puanlayıcı 1, P2: Puanlayıcı 2, P3: Puanlayıcı 3.

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde, dereceli puanlama anahtarının üç boyutlu ifade etme becerisi alt boyutunda P1-P2 arasında ($r=1.00$; $p< .001$) *yüksek* düzeyde, P1-P3 arasında ($r=.41$; $p< .05$) *orta* düzeyde ve P2-P3 arasında ($r=.41$; $p< .05$) *orta* düzeyde; çalışmanın bütünlüğü alt boyutunda P1-P2 arasında ($r=.95$; $p< .001$) *yüksek* düzeyde, P1-P3 arasında ($r=.41$; $p< .05$) *orta* düzeyde ve P2-P3 arasında ($r=.45$; $p< .05$) *orta* düzeyde; doku ifadesi-doku oluşturma (doku zenginliği) alt boyutunda P1-P2 arasında ($r=.90$; $p< .001$) *yüksek* düzeyde, P1-P3 arasında ($r=.44$; $p< .05$) *orta* düzeyde ve P2-P3 arasında ($r=.41$; $p< .05$) *orta* düzeyde; ayrıntılara yer verme alt boyutunda P1-P2 arasında ($r=.84$; $p< .001$) *yüksek* düzeyde, P1-P3 arasında ($r=.61$; $p<.001$) *orta* düzeyde ve P2-P3 arasında ($r=.74$; $p<.001$) *yüksek* düzeyde; efsanevi karakterlerden ve manilerden esinlenme durumu alt boyutunda P1-P2 arasında ($r=.91$; $p< .001$) *yüksek* düzeyde, P1-P3 arasında ($r=.53$; $p< .001$) *orta* düzeyde ve P2-P3 arasında ($r=.61$; $p< .001$) *orta* düzeyde; yaratıcı ifade alt boyutunda P1-P2 arasında ($r=.96$; $p< .001$) *yüksek* düzeyde, P1-P3 arasında ($r=.65$; $p< .001$) *orta* düzeyde ve P2-P3 arasında ($r=.69$; $p<.001$) *orta* düzeyde; kompozisyon ve denge alt boyutunda P1-P2 arasında ($r=1.00$; $p< .001$) *yüksek* düzeyde, P1-P3 arasında ($r=.43$; $p< .05$) *orta* düzeyde ve P2-P3 arasında ($r=.43$; $p<.05$) *orta* düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Araştırmada puanlayıcıların öğrencilerin çalışmalarına vermiş oldukları puanlar arasında orta ve yüksek düzeyde ilişkinin olması boyutların birbirleriyle ilişkisinin uygun olduğunu göstermektedir. Tabloda edebiyat ürünleriyle ilgili öğrencilerin üç boyutlu çalışmalarını değerlendirmeye yönelik dereceli puanlama anahtarının Cronbach Alpha katsayısı .81 olduğu görülmektedir. Frankel, Wallen ve

Hyun'a (2014) göre Cronbach Alpha katsayısının.70 ve üstü olması araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu istatistiksel veriler ışığında, geliştirilen dereceli puanlama anahtarının güvenilir olduğu söylenebilir. Tablo 2'de edebiyat ürünleriyle ilgili öğrencilerin yapmış oldukları üç boyutlu çalışmalarını değerlendirmeye yönelik dereceli puanlama anahtarını puanlayan üç puanlayıcı arasında Kendall uyum testi ($w=.89$, $p<.05$) sonucu yüksek çıkmıştır. Can (2019) Kendall uyum testi sonucunun ne kadar 1'e yakın çıkarsa puanlayıcılar arasında uyumun o kadar iyi olduğunu açık bir şekilde ifade edilmiştir. Dolayısıyla sonucun bire yakın bir değerde çıkması, puanlayıcılar arasında oldukça iyi bir uyumun olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda üç boyutlu çalışmalarını üç boyutlu ifade etme becerisi, çalışmanın bütünlüğü, doku zenginliği, ayrıntılara yer verme, edebiyat ürünlerinden etkilenme durumu, yaratıcılık ile kompozisyon ve denge gibi toplam yedi ayrı ölçütü değerlendirebileceğimiz bir dereceli puanlama anahtarı geliştirilmiştir. Hazırlanan dereceli puanlama anahtarının kapsam geçerliliğini belirlemek amacıyla yapılan istatistikler sonucunda dereceli puanlama anahtarının kapsam geçerliliğinin sağlandığı tespit edilmiştir.

Araştırmada puanlayıcıların öğrencilerin çalışmalarına vermiş oldukları puanlar arasında orta ve yüksek düzeyde ilişkinin olması DPA'nın boyutların birbirleriyle ilişkisinin uygun olduğunu ortaya koymuştur. Edebiyat ürünleriyle ilgili öğrencilerin üç boyutlu çalışmalarını değerlendirmeye yönelik dereceli puanlama anahtarının Cronbach Alpha katsayısı 70'ten büyük olması DPA'nın güvenilir olduğunu göstermiştir. Dereceli puanlama anahtarını puanlayan üç puanlayıcı arasında Kendall uyum testi sonucu yüksek çıkmıştır. Bu durum da puanlayıcılar arasında oldukça iyi bir uyumun olduğunu ortaya koymuştur.

Sonuç olarak; yapılan literatür taramalarında, görsel sanatlar eğitiminde öğrenci ürünlerini değerlendirmeye yönelik kullanılabilecek DPA geliştirme çalışmalarının oldukça sınırlı olduğu ve üç boyutlu çalışmalarını değerlendirmeye yönelik ise herhangi bir DPA geliştirme çalışmasının olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada geliştirilen DPA, görsel sanatlar eğitimi içerisinde yapılan etkinliklere kaynaklık eden başlıca alanlardan "edebiyat" alanının sözlü ve yazılı ürünlerinden yararlanılarak yaptırılan üç boyutlu çalışmalarını değerlendirme konusunda görsel sanatlar öğretmenlerine örnek bir ölçme aracı olacağı düşünülmektedir. Söz konusu ölçme aracı, mevcut ölçütlerine eklemeler veya çıkarmalar yapmak koşulu ile görsel sanatlar eğitiminde üç boyutlu çalışmalarını değerlendirilmesine yönelik yeni ölçme araçlarının geliştirilmesine de zemin oluşturacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bu sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- 1- Edebiyat ürünlerine dayalı üç boyutlu çalışmalarını farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin çalışmalarını değerlendirilmesi için dereceli puanlama anahtarının geliştirilmesi önerilebilir.
- 2- Efsane ve maniler dışında yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinden yola çıkılarak yapılacak üç boyutlu çalışmalarını değerlendirilmesi için dereceli puanlama anahtarı geliştirilebilir.

Kaynaklar

- Allen, W. (1978). *Waren-ästhetik und angst*; (Probleme der Ästhetik II). (Çev Handan Tunç), London: Orange Hill.
- Aslan, S. (2017). *Çok kültürlü eğitime dayalı olarak geliştirilen disiplinler arası öğretim programı aracılığıyla öğrencilerde hoşgörü değerinin ve eleştirel düşünme becerisinin geliştirilme sürecinin incelenmesi: Bir durum çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Aydın Gürler, S. (2018). Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersinde dereceli puanlama anahtarı (DPA) kullanımı ve akran değerlendirmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*. 5 (24), 1786-1794.
- Ayre, C. ve Scally, A. J. (2014). Critical values for Lawshe's content validity ratio: revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86.
- Beyoğlu, A. (2015). Sanat eğitiminde algı, görsel algı ve yanılsama: Victor Vasarely'nin çalışmaları üzerine bir inceleme. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 333-348.
- Bıkmaz Bilgen, Ö. (2019). Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri 1: Performans değerlendirme. N. Doğan (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme içinde* (s. 181-216). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, A. (2019). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çapar, M. (2006). *Temel eğitimde 9-12 yaş arası çocuklarda üç boyutlu çalışmaların yaratıcılık eğitimine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, C. (2009). *Görsel sanatlar dersinde sanat eleştirisi yönteminin üç boyutlu çalışmalarda öğrencilerin öğrenme süreçlerine etkisi (8. sınıflar örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirok, D., Şen, G. ve Doğan Saraç, M. (2019). *Üç boyutlu sanat atölye 11 ders kitabı*, (editör; Suat Karaaslan). Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- Deniz, A. ve Gönen, M. S. (2020). Resimli öykü kitaplarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Erken çocukluk çalışmaları dergisi*, 4(2), 88-116
- Dilmaç, S. (2020). Görsel sanatlar öğretmenlerinin alternatif değerlendirme araçlarını kullanabilme öz yeterlik düzeylerinin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 26(44), 138-149.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. (2014). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Education.
- Göçer, A., Arslan, S. ve Çaylı, C. (2017). Türkçe eğitiminde öğrenci gelişim durumunun belirlenmesinde süreç temelli tamamlayıcı ölçme değerlendirme yöntem ve araçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(28), 263-292.
- Gökdemir, M. A. (2021). *Görsel Sanatlar eğitiminde edebiyat ürünlerinin öğrencilerin üç boyutlu çalışmalarına etkisi (5. sınıf örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Griffard, P. B., Mosleh, T. ve Kubba, S. (2012). Developing the inner scientist: Book club participation. *Life Sciences Education*, 12(1), 80-91.
- Kan, A. (2007). Performans değerlendirme sürecine katkıları açısından yeni program anlayışı içerisinde kullanılabilecek bir değerlendirme yaklaşımı: Rubrik puanlama yönergeleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 144-152.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS, AMOS, META uygulamalı nitel-nicel-karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Ankara: Nobel.
- Kınışoğlu, O. T. (2002). *Sanatta eğitim*. (2. baskı). Ankara: Pegem AYayıncılık.
- Kırışoğlu, O. T. (2015). *Sanatta eğitim*. (2. Baskı). Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Kutlu, Ö., Doğan, D. C. ve Karakaya, İ. (2009). *Öğrenci başarısının belirlenmesi: Performansa ve portfolyaya dayalı durum belirleme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Küçükahmet, L. (2017). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lawshe, C.H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.
- Legendre, P. (2005). Species associations the kendall coeff icient of concordance revisited. *JABES*, 10(2), 226-245.
- Liang, L. L., Chen, X., Kaya, O. N., Adams, A. D., Macklin, M. ve Ebenezer, J. (2006). *Student understanding of science and scientific inquiry (SUSSI): Revision and further validation of an assessment instrument. Paper presented at Annual of National Association for Research in Science Teaching, San Francisco, USA.*
- Mamur, N. (2010 Temmuz). Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:28 (Temmuz 2010/II), Sayfa:175-188.
- Moskal, B.M. (2000). Scoring rubrics: what, when, and how? *Practical Assessment, Research ve Evaluation*, 7(3), 1-5.
- Özsoy, V. ve Ayaydın, A. (2016). *Görsel tasarım öge ve ilkeleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Rubba, P. A. ve Harkness, W.J. (1996). A new scorin procedure for the views on sciencetechnology-society instrument. *International Journal of Science Education*, 18(4), 387-400.
- Şeker, H. ve Gençdoğan, B. (2006). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. (2020). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. <https://sozluk.gov.tr> adresinden 07.08.2023 tarihinde alınmıştır.
- Uzgören, N. (2012). *Bilimsel araştırmalarda kullanılan temel istatistiksel yöntemler ve SPSS uygulamaları*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Yaşar, M. D. (2018). Performans ölçülmesi. S. Baştürk (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (s. 155-174). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyurt, S. ve Çapraz, C. (2018). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-264.
- Yıldırım, M. (2021). Örneklem ve örnekleme yöntemleri. S. Şen, İ. Yıldırım (Ed.). *Eğitimde araştırma teknikleri* (s. 62-92) Ankara: Nobel.
- Yılmaz, M. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar (175 uygulama biçimi ile)*. Ankara: Gündüz Eğitim.

- Yılmaz, M. (2009, Nisan). Sanatsal motivasyonda yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinin yeri ve önemi. *Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Edebiyat ve Dil Öğretimi Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, 29 Nisan- 01 Mayıs 2009, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, M. (2010). *Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar, (196 Uygulama Biçimi ile). (5.Baskı)*. Ankara: Data Yayınları.
- Yılmaz, M. ve Canbolat, C. (2020). Masal kitabı tasarımını değerlendirmeye yönelik dereceli puanlama anahtarının geliştirilmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 543-560.
- Yılmaz, M. ve İnceağaç, M. (2017). Görsel sanatlar eğitimi uygulamalarında edebiyat ürünlerinin etkisini belirlemeye yönelik dereceli puanlama anahtarının (rubrik) geliştirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1-16.
- Yolcu, E. (2009). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

The products that emerged as a result of the activities carried out in the visual arts classes are the products with originality that emphasize the individuality and originality of the student. Due to these features, when evaluating these products; Unlike traditional assessment methods, there is a need for alternative assessment tools that are more comprehensive, flexible, suitable for measuring different skills and covering the process (Dilmaç, 2020). In these alternative assessment and evaluation techniques, in which learning and evaluation in visual arts are intertwined, there is a process that reveals the progress level of the students and the deficiencies they need to complete, or enables them to realize these deficiencies (Mamur, 2010). One of the most effective alternative measurement and evaluation tools that can be used in visual arts classes is rubrics. Rubric (Rubrik) is a scoring guide that defines the criteria, features and criteria of performance at different levels in the tasks assigned to the student, and is used to make a judgment about the performance or product in line with these factors (Kan, 2007). Moscal (2000) dealt with rubrics in two different types as holistic (holistic) and analytical (analytical). Holistic rubric is the rubrics developed to determine the performances to be measured through brainstorming and to divide these performances into dimensions. Analytical rubric, on the other hand, are rubrics that aim to measure different performance levels by dividing the product or performance to be measured into sub-dimensions (Aydın Gürler, 2018). In this research, analytical rubric was developed since it was aimed to develop a rubric for the evaluation of the three-dimensional studies that students will make by using literary products with different dimensions.

In the literature review, some graded scoring tool development studies were found to evaluate the products made in the visual arts lesson (Deniz ve Gönen, 2020; Yılmaz ve İnceağaç, 2017; Yılmaz ve Canbolat, 2020), however, there was no attempt to evaluate the effect of another discipline on three-dimensional studies in the visual arts classes. No scale development study was found. The research was carried out for this purpose, and it is hoped that it will contribute to the teachers in the three-dimensional studies made by using literary products in the visual arts course. However, it is thought that it can be a scale that researchers can use in scientific studies on similar subjects.

Method:

This research is a rubric development study to evaluate three-dimensional works that will be made by using literary products in visual arts classes. In the 2019-2020 academic year, 27 fifth grade students studying at a school in Diyarbakır participated in the research. The participants of the research were determined according to the convenient sampling method. Convenience sampling, also known as convenience sampling or accidental sampling, is a method in which units that are easy to reach are chosen as the sample group. This method, which helps the researcher to save on cost and time, is a sampling method frequently used in student assignments and scientific studies” (Yıldırım, 2021, p. 75). In this study, 27 of the fifth grade students of a school where one of the researchers carried out weekend activities were selected as a sample by applying the convenient sampling method. Three-dimensional ceramic works were made by the students by using literary works. The photographs of these studies by the students were sent to three different field experts to be used in the validity and reliability studies of the developed rubric. Field experts evaluated the students' work by using this rubric. A rubric was developed by making statistical analyzes with the evaluation scores from the evaluators.

In the literature review, it was determined that there are two types of rubrics. Among them, the Holistic rubric is evaluated as a whole without considering the measured ability, skill, task, elements or in itself. Here, the teacher evaluates the general process and the product as a whole” (Yaşar, 2018, p. 165). Analytical rubric, on the other hand, is used in cases where performance has more than one dimension and has different components (Bıkmaz-Bilgen, 2019). In this study, an analytical rubric was developed. As a result of the research, a rubric was developed that we can evaluate with a total of seven different criteria such as the ability to express three-dimensional works in three dimensions, the integrity of the work, the richness of texture, the inclusion of details, the state of being affected by literary works, creativity and composition and balance. As a result of the statistics made to determine the content validity of the rubric, it was determined that the content validity of the rubric was provided. In the study, the moderate and high level of correlation between the scores given by the raters to the students' work revealed that the relationship between the dimensions of rubric was appropriate. The fact that the Cronbach Alpha coefficient of the rubric for evaluating the three-dimensional works of the students on literary products was greater than 70 showed that the rubric was reliable. The Kendall fit test result was high among the three raters who scored the rubric. This showed that there was a very good agreement between the raters.

Results:

In conclusion; In the literature reviews, it has been determined that rubric development studies that can be used to evaluate student products in visual arts education are quite limited and that there is no rubric development study to evaluate three-dimensional studies. The rubric developed in this research is thought to be an exemplary measurement tool for visual arts teachers in evaluating three-dimensional works made by using the oral and written products of the field of "literature", which is one of the main fields that are the source of the activities carried out in visual arts education. It is thought that the said measurement tool will form the basis for the development of new measurement tools for the evaluation of three-dimensional works in visual arts education, provided that they make additions or deductions to the existing criteria.